
Yıldız

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Dergisi

(2018) Cilt 02, Sayı 01, s. 28-41

Okuduğunu Anlama Üzerine Bir Derleme Çalışması^a

Dünya Şen Baz^b

Burak Baz^c

Özet

Bu çalışmada okuduğunu anlama konusu üzerinde 2000-2017 yılları arasında yazılan makaleler ile yüksek lisans ve doktora tezlerinden oluşan toplamda 187 araştırmanın tematik derlemesinin yapılması amaçlanmıştır. Araştırmalarda kullanılan değişkenlerin, yöntemin ve kuramsal arka planın ayrıntılı bir şekilde incelenmesi sonucu elde edilen bulgular temalar hâlinde verilmiştir. Buna göre okuduğunu anlama becerisini artıran veya etkileyen unsurlar, okuduğunu anlama becerisinin etkilediği özellikler, araştırmaların kuramsal arka planı, sınırlı yönleri ve güçlü yönleri olmak üzere beş temaya ulaşılmıştır. Okuduğunu anlamayı artıran unsurlar bireysel ve çevresel faktörler olarak iki grupta incelenmiştir. Okuduğunu anlama becerisinin etkilediği faktörler ise akademik başarı, eleştirel düşünme gibi bilişsel özelliklerdir. Araştırmaların kuramsal arka planında ise bireyin gelişimini açıklayan öğrenme kuramları ve sınıf içi öğrenme ortamının düzenlenmesine yardımcı olan öğretim kuramları yer almıştır. Yapılan çalışmalarda çoğunlukla deneysel desenin tercih edilmesi değişkenler arası etki bağımlı ortaya koymak açısından güçlü bir yön olmakla birlikte araştırmaların örneklemelerinin rastlantısal olarak belirlenmemiş olması elde edilen sonuçların genellenebilirliğini düşürmektedir. Gelecek araştırmalarda okuduğunu anlama problemlerinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesine ve araştırmaların yöntem bakımından güçlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Okuduğunu anlama
Tematik derleme
Okuma becerisi

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 18.01.2018
Kabul Tarihi: 26.03.2018
Elektronik Yayın Tarihi: 16.04.2018

^a Bu çalışma IV. Yıldız Sosyal Bilimler Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

^b Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, dunyapdr@gmail.com

^c Öğretmen, MEB, burakbaz_14@hotmail.com

A Literature Review Study on Reading Comprehension

Abstract

The aim of this study is to make thematic review of 187 researches, which consist of articles, master and doctoral dissertations on reading comprehension, written between the years 2000-2017. The researches' variables, methodology and theoretical background were analyzed and results were presented as themes. As a result of the analysis, five themes have been reached. These themes were the factors that influence reading comprehension, the factors that are effected by reading comprehension, the theoretical background of researches, limited aspects, and strength aspects of researches. The first theme, factors that increase the reading comprehension, was examined in two groups as individual and environmental factors. In the second theme, reading comprehension success affects student's cognitive traits such as academic achievement, critical thinking was founded. The third theme was founded as learning theories explaining the development of the individuals and teaching theories helping to organize the classroom learning environment. The fourth theme was founded as the choice of experimental design is a strong aspect of researches. The fifth theme was founded as research samples are not randomly determined and this reduces the generalizability of the results obtained. In future studies, reading comprehension problems can be examined in detail, and powerful research methods, and measurement tools can be used.

Keywords

Reading comprehension
Thematically review
Reading skill

About Article

Sending Date: 18.01.2018
Acceptance Date: 26.03.2018
Electronic Issue Date: 16.04.2018

GİRİŞ

Okuduğunu anlama ilkökul sürecinden başlayarak öğrencilerde geliştirilmesi amaçlanan bir beceridir. Bir metnin anlaşılmasının yanı sıra yazarın mesajını, amacını ve stilini değerlendiren bir eylemdir (Mayasari, Pudjobroto & Wahyuni, 2014). Ayrıca metnin bilişsel dinamiklerinin entegrasyonu yoluyla gerçek anlamın ötesinde derin anlama odaklanabilmeyi ifade eder (Perfetti & Stafura, 2014). Okuma, etkileşimli bir eylem olması nedeniyle anlama ve kullanma gibi eylemleri de beraberinde barındırır ve bir dizi alt beceriden oluşur. Bir hikâyenin ana fikrini bulma, sonuçlarını tahmin etme ve hikâyeden bir sonuç veya ders çıkarma bu becerilerden bazılarıdır (Rosenshine, 1980). Okuyucu önceki bilgilerinden ve anlayışlarından hareketle metnin içeriği ve yapısı hakkında düşünme yoluyla anlama ulaşır (OECD, 1999). Etkili bir okuduğunu anlama süreci için okuyucunun yorumlama, yapılandırma ve eleştirel düşünme (Paris & Hamilton, 2009) yoluyla bir hedef doğrultusunda aktif olarak metinden anlam çıkarması ve bu anlamı sorgulayarak gözden geçirmesi beklenir (Duke & Pearson, 2008).

Son yıllarda okuduğunu anlamamanın önem kazanmaya başlamasıyla çeşitli ölçme yöntemleriyle incelenen bu konu teori, araştırma ve müfredatın odak noktası olmuştur. Okuduğunu anlama dolaylı olarak gözlenebilen bir fenomen olması nedeniyle incelenmeye başladığı ilk zamanlardan itibaren ölçümünün nasıl yapılması gerektiği hakkında tartışmalar gündeme gelmiştir. 1975 yılı öncesinde doğru ve akıcı okuma, okuduğunu anlamamanın belirtisi olarak sayılmıştır. Ancak zamanla bu belirtilerin yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte okullardaki öğrencilerin demografik çeşitliliğinin artması farklı gruplar için modeller ve kuramlar geliştirilmesine yol açmıştır. Bu görüşlerden hareketle okuduğunu anlama aktif ve kompleks bir bilişsel süreç olarak algılanmaya başlamıştır (Pearson, 2009).

Okuduğunu anlamamanın hangi süreçlerde ortaya çıktığını ve nasıl geliştiğini inceleyen araştırmalar okuyucunun bilişsel yapılarına dikkati çekmiştir. Okuma sürecinde sözcüklerin şifresini çözme ve dili anlama yeteneklerini aktif olarak kullanan okuyucu metin ile etkileşim içerisindedir. Sözcüklerin şifresini çözmekte zorlanan okuyucunun metinden anlam çıkarması da zorlaşmaktadır. Buna karşın sözcüklerin anlamını otomatik olarak kavrayan okuyucunun ise anlam çıkarma süreci daha hızlı işlemektedir. Okuduğunu anlamada bilişsel kaynakların yanı sıra bireylerin içinde bulunduğu bağlamın da önemli rolü bulunmaktadır. İçinde yaşanan bağlam deneyimlerimizi; deneyimler de şemalarımızı, kelime hazinemizi, düşünme biçimimizi vs. şekillendirmektedir (Paris & Hamilton, 2009). Dolayısıyla çevresel faktörlerin de okuduğunu anlama sürecine girişteki hazırbulunuşluk üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır.

Okuma genel olarak okullarda kazandırılan bir beceri olması nedeniyle öğretmenin ve müfredatın rolünü ön plana çıkarmaktadır. Öğretim sürecinin planını gösteren müfredatın arka planında psikolojik kuramların büyük bir etkisi bulunmaktadır. Özellikle öğrenme psikolojisi kuramları öğrencilerin öğrenme süreçlerini şekillendirme açısından müfredatı etkilemektedir (Dole, Duffy, Roehler & Pearson, 1991). Türk eğitim sistemi açısından düşünüldüğünde davranışçı yaklaşımlar yerini zamanla bilişsel ve yapılandırmacı yaklaşımlara bırakmıştır. Böylelikle öğrencilerin zihinsel yapılarının ve anlamı yapılandırarak öğrenmelerinin rolü önemsenmeye başlanmıştır. Benzer şekilde literatürde de okuduğunu anlama konusu ile ilgili olarak son dönemlerde bilişsel yaklaşımların açıklamaları daha fazla yer edinmiştir. Bilişsel yaklaşıma göre okuduğunu anlama hafıza ve dikkat gibi bilişsel yapıların rolüyle anlamsal ilişkilerin ortaya çıkarılması yoluyla oluşur (Kendeou, Broek, Helder & Karlsson). Davranışçı yaklaşımda metnin pasif ve otomatik alıcısı konumunda olan okuyucunun bilişsel yaklaşımın etkisi ile metnin anlamını inşa edip üreterek ve yorumlayarak okuma sürecinde aktif bir rol oynadığı ifade edilmiştir (Dole, Duffy, Roehler & Pearson, 1991).

Öğretim sürecinde rehber ve model rolünde olan öğretmenler de okuduğunu anlama becerisinin kazandırılmasında önemli yere sahiptir (Duke & Pearson, 2008). Bu hususta öğretmenler metnin sunumu, içeriğinin analiz edilmesi ve anlaşılması yollarını öğrencilere aktarır. Başlangıçta sorumluluk öğretmende iken zamanla öğrencilerin sorumluluk alması ve okunan bir metni önceki örneklere benzer şekilde açıklayarak anlamını ortaya çıkarması beklenir. Öğretmenin çeşitli stratejileri kullanması ve dersin bu doğrultuda yapılandırılması öğrencilerin okuduğunu anlamalarını olumlu yönde etkileyebilmektedir (Dole, Duffy, Roehler & Pearson, 1991). Yapılan araştırmalarda resimli metinlerin (Arifin, 2015) ve öğrenciyi aktif kılan stratejilerin (Winograd & Hare, 1988) kullanılmasının öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri üzerinde olumlu etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Okuduğunu anlama sürecinde etkili olan faktörlerden birisi de okuyucunun özellikleridir. Bireyin bilişsel yetenekleri ve içerisinde bulunduğu çevrenin özellikleri okuduğunu anlama becerisinin gelişimini etkileyebilmektedir. Sözel yetenek, hafıza (Cain, Oakhill & Bryant, 2004), aktif öğrenme stratejilerini kullanma, metnin odak noktasını bulabilme, benzerlik ilişkisi kurabilme, metnin özetini çıkarabilme ve eleştirel bir bakış açısı ile değerlendirebilme (Winograd & Hare, 1988) okuduğunu anlamayı pozitif yönde etkileyen özellikler arasındadır. Dolayısıyla bu özelliklerin geliştirilmesi yoluyla okuduğunu anlama düzeyinde ilerleme sağlanabilir. Bununla birlikte okuyucunun sahip olduğu bazı özellikler ise okuduğunu anlama konusunda zorluk yaşamasına neden olabilmektedir. Disleksi gibi bazı öğrenme bozuklukları ve okuma güçlükleri bunlar arasında sayılabilir (Nation & Snowling, 1998). Bu tür durumlarda bireysel farklılıklara özen gösterilerek her öğrencinin seviyesine uygun okuma hedefleri oluşturulabilir.

Türk öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri PISA sonuçları açısından gündeme gelmiştir. Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA), Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından yürütülen ve öğrencilerin bilgi ve becerilerini değerlendiren bir proje olup, Türkiye 2003 yılından itibaren bu projeye dâhil olmuştur. PISA ile amaçlanan ölçme, öğrencilerin okullarda verilen teorik konuları ne kadar öğrendiklerini saptamak değil, gerçek hayatta karşılaşılabilecekleri durumlarda sahip oldukları bilgi ve becerileri ne derecede kullanabildikleridir. PISA tarafından sağlanan karşılaştırılabilir bilgi, 15 yaş grubu öğrencileri hayata hazırlama durumuyla ilgili geniş kapsamlı bir değerlendirme olanağı vermektedir ve uluslararası düzeyde yapılmış bugüne kadarki en kapsamlı eğitim araştırmasıdır (Çelen, Çelik & Seferoğlu, 2011).

Türkiye'nin projeye katıldığı tarihten itibaren Türk öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri ulusal sınavların yanında PISA sonuçlarıyla birlikte karşılaştırılmaya ve yorumlanmaya başlanmıştır (Berberoğlu & Kalender, 2005). Dönemsel olarak uygulanan PISA sonuçları karşılaştırıldığında ülkemizin sınırlı da olsa gelişme gösterdiği görülmüştür (Çelen, Çelik & Seferoğlu, 2011). Ancak buna rağmen elde edilen son değerlendirme raporlarına göre Türk öğrencilerin genel okuma puanları yükselmesine rağmen genel ortalaması OECD ortalamasının altında yer almıştır (Bozkurt, 2016). Bununla birlikte ülkeler arası okuduğunu anlama puanlarının karşılaştırılması sonucu okullar arası ve öğrenciler arası farklılıkların skorlar üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin strateji kullanımı, sosyo-ekonomik düzeyi ve bulunduğu kültürel ortamın farklılaştırıcı etkisi olduğu belirtilmiştir (Yıldırım, 2012). Okullar arası farklılığın kaynağını inceleyen bir çalışmada ise öğretmen-öğrenci iletişiminin iyi durumda olduğu ve öğrenci merkezli öğretim stratejilerinin kullanıldığı okullarda öğrencilerin okuduğunu anlama becerisinin olumlu etkilendiği buna karşın ezber yönteminin olumsuz etkisinin olduğu belirtilmiştir (Güzle-Kayır, 2012).

Bu bakımdan PISA sonuçları Türk öğrencilerin okuduğunu anlama becerisinin betimlenmesi ve geliştirilmesine yönelik çalışmaların yapılmasını gerekli kılmıştır. Alanda bu konu üzerinde çeşitli araştırma desenleri ile yürütülen çalışmalar bulunmaktadır. Ancak araştırmaların bulgularının bir araya getirilmesi ve Türk öğrencilerin okuduğunu anlama becerisine yönelik genel bir çerçeve çizilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada 2000-2017 yılları arasında okuduğunu anlama becerisi üzerinde yapılan çalışmaların derlenmesi amaçlanmıştır. Bu sayede elde edilen sonuçların genel yorumu ortaya koyulmuştur.

YÖNTEM

Bu çalışmada okuduğunu anlama konusu üzerinde 2000-2017 yılları arasında Türkiye’de yazılmış makale, yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. Google Akademik, EBSCO ve YÖKTEZ veri tabanları üzerinde “okuduğunu anlama” anahtar kelimesi ile yapılan literatür taraması sonucunda 187 çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmaların ayrıntılı olarak incelenmesi yoluyla tematik bir derlemesinin yapılması amaçlanmıştır. Herdman (2006)’a göre tematik derlemede bir konu üzerinde yapılan çalışmaların bir araya getirilerek bir tema/konu üzerinden sentezinin yapılması amaçlanır. Buradan hareketle 187 araştırma kapsamlı bir şekilde incelenmiş ve kuramsal arka planı, problemleri, çözüm önerileri, güçlü ve zayıf yönleri açısından değerlendirilmiştir. Bunlara ek olarak araştırmaların yöntemi, örneklem grubu ve analiz yöntemlerine yönelik bilgilere de yer verilmiştir.

Okuduğunu anlama becerisi literatürde çoğunlukla öğrenciler üzerinde yapılan uygulamalar yoluyla ölçülmüştür. Bunun yanı sıra okuduğunu anlama becerisini geliştirmekle yükümlü diğer kişiler, örneğin öğretmenler, üzerinde yapılan çalışmalar da bulunmaktadır. Araştırmaların örnekleme genel anlamda normal gelişim gösteren bireylerden oluşmakla birlikte çeşitli engel türlerine sahip bireyler ile yapılan araştırmalar da bulunmaktadır. Araştırmaların yöntemi, örnekleme ve türlerine dair bilgilere Tablo 1’de yer verilmiştir.

Araştırmaların yöntem bölümüne yönelik Tablo 1’de verilen bilgiler incelendiğinde araştırma yöntemi olarak en fazla deneysel desen (%50) kullanıldığı ve hedef kitle olarak en fazla ortaokul (%52) öğrencilerinin tercih edildiği gözlenmiştir. Yapılan araştırmaların türü açısından değerlendirildiğinde ise okuduğunu anlama konusunun en fazla yüksek lisans tezi (%48) olarak çalışıldığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 1. İncelenen Araştırmalara Yönelik Bilgiler

Araştırma yöntemi	n	%	Örneklem	n	%	Araştırma türü	n	%
Deneysel	93	50	İlkokul (1.-4. sınıf)	45	24	Yüksek lisans tezi	90	48
İlişkisel	52	28	Ortaokul (5.-8. sınıf)	97	52	Doktora tezi	33	18
Yordayıcı	5	3	Ortaöğretim (lise)	7	4	Makale	64	34
Betimsel	25	13	Üniversite	25	13			
Derleme	6	3	Öğretmen	3	2			
Nitel	4	2	Yazılı materyaller	10	5			
Karma desen	2	1						
Toplam	187	100		187	100		187	100

BULGULAR

Okuduğunu anlama becerisi üzerinde yapılan araştırmalarda kullanılan değişkenler, kuramsal arka plan ve araştırmaların bulgularının incelenmesi sonucunda beş temaya ulaşılmıştır. Bunlar; okuduğunu anlama becerisini etkileyen unsurlar, okuduğunu anlama becerisinin etkilediği özellikler, araştırmaların dayandığı kuramsal yaklaşımlar ve araştırmaların güçlü ve zayıf yanları başlıkları altında özetlenmiştir.

Tablo 2. Derleme Sonucu Elde Edilen Bulgular

Temalar	Alt temalar
Okuduğunu anlama becerisini etkileyen unsurlar	Strateji kullanımı Yöntem ve teknik kullanımı Bireyin ve çevresinin özellikleri
Okuduğunu anlama becerisinin etki ettiği unsurlar	Akademik başarı Bilişsel ve duyuşsal öğrenme ürünleri Eleştirel düşünme Yazılı anlatım becerileri
Araştırmaların kuramsal arka planı	Zihinsel gelişim Dil gelişimi Zekâ gelişimi
Araştırmaların sınırlılıkları	Rastlantısal olmayan örneklem seçimi Ölçme araçlarının özellikleri
Araştırmaların güçlü yönleri	Etki bağının test edilmesi İzleme çalışmaları

Okuduğunu Anlama Becerisini Etkileyen Unsurlar

Okuduğunu anlama becerisini etkileyen unsurlar çoğunlukla deneysel desen ile yapılan araştırma sonuçları ile ortaya koyulmuştur. Bir grup öğrencinin okuduğunu anlama becerisini geliştirmeyi amaçlayan bu çalışmalarda çeşitli strateji, yöntem ve teknikler kullanılmıştır. Ayrıca bireyin ve çevresinin özelliklerinin okuduğunu anlama üzerindeki farklılaştırıcı etkisi de ortaya koyulmuştur.

- **Strateji Kullanımı:** Araştırmalarda çeşitli stratejilerin kullanılması yoluyla daha bilinçli okuma sağlandığı ortaya çıkmıştır (Coşkun, 2011; Özyılmaz & Alcı, 2011; Kanmaz & Saracaloğlu, 2012). Bunlardan bazıları; özetleme, açıklama, örgütleme, değerlendirme, problem çözme vs. gibi stratejilerin kullanımı yoluyla bilinçli okumaların yapılmasıdır. Çeşitli stratejilerin kullanılması sayesinde öğrencilerin metne dair tahminde bulunma yeteneklerinin geliştiği, aktif katılımlarının arttığı, okumaya yönelik olumlu tutum geliştirme ve öğrenme stillerine yönelik farkındalık kazandıkları gözlenmiştir.
- **Yöntem ve Teknik Kullanımı:** Okuduğunu anlama becerisini geliştirmek amacıyla alandaki araştırmalarda çeşitli yöntem ve tekniklerin kullanımına başvurulmuştur. Yöntem ve tekniğin türüne göre öğrenciler üzerindeki etkisi farklılaşmakla birlikte genel anlamda öğrenme sürecini kolaylaştırması, görsellik ve somutlaştırma sağlaması, metindeki unsurlar arası ilişkilerin kavranması ve bilgilerin örgütlenmesine imkân tanınması açısından yöntem ve teknik kullanımı faydalı bulunmuştur. Araştırmalarda yöntem ve tekniğin türünün (Uyanık, 2011; Hacıoğlu, 2011; Koç, 2011) yanı sıra kullanılma zamanı (okuma öncesi, sırası ve sonrası) (Epçaçan, 2009; Özdemir, 2017) da incelenmiştir. Kullanılan yöntem ve tekniklerden bazıları şunlardır: Hikâye haritası, aktif öğrenme yöntemi, kelime oyunu (kelime hafızasını geliştirme amaçlı), tekrarlı okuma yöntemi, kavram haritası. Ayrıca okumanın öğretildiği yöntemin (ses temelli ya da cümle temelli) okuduğunu anlama becerisini geliştirdiği sonucuna varılmıştır. Özellikle ilkökul öğrencilerinde yazılı metnin yanı sıra resim, grafik gibi

görsel uyarıcıların eklenmesi yoluyla somutlaştırmaların yapılmasının okuduğunu anlama düzeyini artırdığı sonucuna varılmıştır (Fındık-Dönmez, 2013).

- **Bireyin ve Çevresinin Özellikleri:** Araştırmalarda bireyin özellikleri (Çiftçi & Temizyürek, 2008; Aydoğan, 2008; Sert, 2010; Hanedar, 2011; Yıldız & Akyol, 2011), ailenin özellikleri (Çelenk, 2003; Akın, 2016), okuma ortamının özellikleri (Palavuzlar, 2009; Kalkan, 2009; Erten, 2011; Başaran, 2014) ve öğretmenlerin kullandığı öğretim stilleri (İnce, 2012) de incelenmiştir. Bireyin özellikleri kapsamında cinsiyet, iki dilli olma, okumaya ilişkin tutum, öğrenme stili ve boş zaman etkinliklerinin okuduğunu anlama başarısı incelenmiş ve okuduğunu anlama başarısı üzerinde farklılaştırıcı etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Buna karşın öğrencilerin okuma hataları ve problemleri internet kullanımının okuduğunu anlamayı engelleyici nitelik taşıdığı gözlenmiştir. Bireyin çevresinin özellikleri kapsamında ise aile değişkenleri ve okuma ortamının özellikleri incelenmiştir. Ailenin özelliklerinden ebeveynlerin mesleğinin, gelir düzeyinin ve destek süresinin yükselmesi ile okuduğunu anlama düzeyi arasında pozitif bir ilişkiye, çocuk sayısındaki artış ile negatif bir ilişkiye rastlanmıştır. Okuma ortamının özelliklerinden ise metnin türü (basılı kitap ya da ekran okuma, hikâye ya da deneme türü yazı gibi), ortamın sessizliği ve sınıfın özellikleri gibi unsurlar incelenmiştir.

Okuduğunu Anlama Becerisinin Etkilediği Özellikler

Literatürde okuduğunu anlama düzeyinin iyi olması veya düşük olması durumunun etkilediği özellikleri inceleyen araştırmalar da bulunmaktadır. Bu araştırmaların sonuçlarına göre öğrencilerin okuduğunu anlama becerisindeki artış, akademik başarısı (Obalı, 2009; Göktaş, 2010; Yıldız, 2013), bilişsel ve duyuşsal öğrenme ürünleri (Demirel & Epçaçan, 2012), eleştirel düşünme (Çam, 2006) ve yazılı anlatım becerilerini (Coşkun, 2010) olumlu yönde etkilemektedir.

Araştırmaların Kuramsal Arka Planı

Araştırmaların kuramsal arka planı bireyin gelişimine ya da öğretime odaklı olmasına göre farklılaşmıştır. Bireyin gelişimini inceleyen araştırmaların zihinsel gelişim, dil ve zekâ gelişimi (Çayır, 2011) gibi kuramsal görüşlere dayalı olarak hazırlandığı dikkati çekmiştir. Örneğin, bu grupta yer alan Şema Teorisi insan zihninde oluşan şemalar yoluyla öğrenmeyi açıklamaktadır. Öğretime odaklanan araştırmalar ise öğrencilere içeriğin nasıl sunulması gerektiğini çeşitli kuramlar açısından ortaya koymuştur. Bunlar arasında öğrenci merkezli öğretim anlayışı, beyin temelli öğrenme yaklaşımı, yapılandırmacı yaklaşım gibi öğretim alanındaki kuramlar yer almıştır (Küçükavşar, 2010; Çakıcı, 2011).

Araştırmaların Sınırlı Yönleri

Okuduğunu anlamayı çeşitli değişkenler açısından inceleyen araştırmaların bazı sınırlı yönleri bulunmaktadır. Bunlardan birincisi örneklem seçimidir. Olasılığa dayalı olmayan yolla seçilen örneklemeler üzerinden elde edilen veriler, sonuçların genellenebilirliğini düşürmektedir. Genel olarak incelendiğinde uygun örneklem yönteminin kullanılması buna yönelik bir kanıt oluşturmaktadır. Ayrıca deneysel araştırmalarda deneklerin deney ve kontrol gruplarına atanmasında da olasılıklı atamanın tercih edilmemiş olması bu kapsamda

değerlendirilebilir. Son olarak araştırmalarda kullanılan ölçeklerin de bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Okuduğunu anlamanın genel anlamda bir metnin içeriğine yönelik oluşturulan sorular yoluyla test edilmesi öğrencilerin tek boyutlu değerlendirilmesine neden olmakta ve okuduğunu anlama sürecine ve bu süreçte yaşanan sorunlara dair bilgi verememektedir.

Araştırmaların Güçlü Yönleri

Bu araştırma kapsamında incelenen çalışmalardan hareketle okuduğunu anlama konusunun çeşitli değişkenler açısından geniş bir kapsamda değerlendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sayede okuduğunu anlama üzerinde etkili olan bireysel ve çevresel faktörlerin etkisi ve ilişkisi ortaya koyulmuştur. Özellikle öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerinin geliştirilmesi amacıyla strateji, yöntem ve teknik kullanımına başvurulması yurt dışı literatürü ile benzer bulguların elde edilmesini sağlamıştır.

Okuduğunu anlama becerisini etkileyen veya okuduğunu anlama becerisinin etkisinin bulunduğu değişkenleri belirlemek amacıyla deneysel çalışmaların düzenlenmesi ideal görünmektedir. Nitekim literatürde de bu konu üzerinde yapılan deneysel çalışmalar sayıca daha fazladır. Bu sayede okuduğunu anlama ile ilişkili bireysel ve çevresel özellikler üzerindeki etki bağıntı ortaya çıkarması açısından faydalı olmuştur. Ayrıca bazı deneysel araştırmalarda izleme çalışmalarına yer verilmesi oluşan etkinin kalıcılığı hakkında fikir sağlaması açısından güçlü bir özelliktir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada okuduğunu anlama konusunda alandaki araştırmalar üzerinde yapılan tematik derleme sonucunda beş temaya ulaşılmıştır. Bunlar; okuduğunu anlama becerisini etkileyen veya geliştiren unsurlar, okuduğunu anlama becerisinin etkilediği özellikler, araştırmaların kuramsal arka planı, güçlü ve zayıf yönleridir. Okuduğunu anlama becerisini etkileyen özellikler kapsamında öğretmen ya da okuyucunun çeşitli strateji, yöntem ve teknik kullanımı ve bireyin sahip olduğu bireysel ve çevresel özellikler incelenmiştir. Öğretmenler, model olarak ve rehberlik ederek öğretim sürecinin şekillendirilmesine yardımcı olmaktadır (Duke & Pearson, 2008). Bu süreçte öğretmenlerin strateji, yöntem ve teknikler kullanarak somutlaştırma ve görselleştirme sağlaması (Yılmaz, 2008), etkili soru sorma becerisini kullanma yoluyla öğrencilerin anlam oluşturmalarına katkıda bulunması okuduğunu anlamayı geliştirici rol oynamaktadır (Ünal & Köksal, 2007). Buna karşın alandaki araştırmalarda strateji kullanımı öğretmene atfedilen bir özellik iken okuyucuların da strateji kullanımı yoluyla metnin içeriğini kavrayabileceği belirtilmiştir. Metnin organize edilmesi, bağlantıların kurulması ve değerlendirilmesi bu stratejilerden bazılarıdır (Coiro & Dobler, 2007).

Alandaki araştırmalarda okuduğunu anlama konusu ile ilgili öğrencilerin ve içinde buldukları çevrenin özellikleri de ele alınmıştır. Bireysel özellikler kapsamında zekâ ve sözel beceriler gibi bilişsel özellikler incelenmiştir. Garcia ve Cain (2014)'e göre okuduğunu anlamamanın geliştirilmesi okuyucunun yetenekleri ile yakından ilişkilidir. Okuduğunu anlamaya katkı sağlayan bireysel özelliklerin yanı sıra anlamaya engel olan bazı özelliklerden de söz edilmiştir. Bunlardan okuma hatalarının üstesinden gelinebilmesi için okuma alışkanlığı kazandırılması ve okumaya karşı olumlu tutum geliştirilmesinin önemi üzerinde

durulmuştur (Yıldız & Akyol, 2011). Bir diğer engelleyici özellik ise problemleri internet kullanımınıdır. Öğrencilerin internet kullanımı ile okuma alışkanlıklarını inceleyen çeşitli araştırmalar bulunmakla birlikte okuduğunu anlama üzerindeki etkisine dolaylı olarak değinildiği gözlenmiştir.

Çevresel özellikler kapsamında ise öğrencinin aile özellikleri ve okuma ortamının özellikleri ele alınmıştır. Ebeveynlerin mesleği, gelir düzeyinin yükselmesi ve çocuğuna destek olması çocuğun okuduğunu anlama becerisini olumlu yönde etkilemektedir (Çalışkan, 2000). Buna karşın çocuk sayısındaki artışın ebeveynin destek süresini ve kişi başına düşen geliri azaltacağından dolayı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Thorndike (1976) da belirtilen bu aile özelliklerine ek olarak evdeki kitap sayısının çocuğun okuduğunu anlama düzeyini anlamlı şekilde yordadığını ifade etmiştir. Okuma ortamı ile ilgili olarak metnin ve sınıf ortamının özellikleri de incelenmiştir. Öğrencilere sunulan metinler basılı olmakla birlikte elektronik metinler üzerinden de okuduğunu anlama becerisi test edilmiştir. Coiro ve Dobler (2007)'e göre internet tabanlı okumanın, öğrencilerin önceki bilgilerini karmaşık uygulamalar ile bütünleştirmesine, çıkarım yapabilmesine ve bilgilerini düzenlemeye imkân tanması açısından okuduğunu anlama üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır. Bununla birlikte okuma yapılan ortamın özellikleri de öğrencilerin dikkat, algılama gibi zihinsel becerilerini ve dolayısıyla da anlamasını etkilemektedir. Bu kapsamda yapılan bir araştırmada müzik dinleyerek ya da sessiz bir ortamda okuma yapmanın okuduğunu anlama üzerindeki etkisi incelenmiş ve sessiz ortamın okuduğunu anlama için daha elverişli olduğu sonucuna varılmıştır (Erten, 2011).

Araştırma kapsamında ulaşılan ikinci tema okuduğunu anlama becerisinin etkilediği özelliklerdir. Bu tema içerisinde alandaki araştırmalarca incelenen akademik başarı, bilişsel ve duyuşsal öğrenme ürünleri, eleştirel düşünme ve yazılı anlatım becerileri gibi okuyucuların bilişsel odaklı özellikleri yer almıştır. Literatürde okuduğunu anlama becerisini açıklayan çeşitli kuramlar bulunmaktadır. Bunlardan birisi de bilişsel kuramlardır. Bilişsel yaklaşıma göre okuduğunu anlama hafıza, dikkat gibi bilişsel yapıların rolüyle anlamsal ilişkilerin ortaya çıkarılması yoluyla oluşur (Kendeou, Broek, Helder & Karlsson, 2014). Dolayısıyla okuduğunu anlamamanın yoğun bir bilişsel eylem olması nedeniyle bireylerin diğer bilişsel becerilerine etkilemesi ve olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Okuma ve anlamamanın akademik başarı, eleştirel düşünme gibi özellikler açısından giriş davranışı niteliğinde olması bu özelliklerin gelişebilmesi için ön koşulun sağlanması anlamına geldiği için olumlu etkisi bulunmaktadır.

Üçüncü tema alandaki araştırmaların kuramsal arka planıdır. Bu hususta araştırmalarda bireyin gelişimini ve öğretimi temel alan kuramlar olmak üzere iki tür kuramsal görüşten yararlanıldığı gözlenmiştir. Bireyin gelişimi konusunda zihinsel gelişim, öğrenme, dil ve zekâ gelişimini temel alan kuramlara dayalı olarak çalışmaların yürütüldüğü görülmüştür. Bu kapsamda araştırmalarda öğrencilerin nasıl öğrendiğini ve bilginin nasıl depolandığını açıklamak amacıyla bilgiyi işleme kuramı (Belet, 2005), sosyal- bilişsel öğrenme kuramı (Koç, 2011), çoklu zekâ kuramı (Çayır, 2011) temel alınmıştır. Buradan hareketle araştırmaların genel anlamda öğrencilerin zihinsel gelişimini inceleyen kuramlara dayandığı söylenebilir. İlgili literatürde okuduğunu anlama konusunun incelenmesinde Şema Teorisi ve metabilşsel görüşlerin önemli bir yere sahip olduğu gözlenmiştir (Pearson, 2009). Bu durum okuduğunu anlamamanın bilişsel alan ağırlıklı bir beceri olması ile ilişkilidir (Kendeou, Broek,

Helder & Karlsson). Öğretimi temel alan kuramlarda ise okuduğunu anlama becerisinin kazandırılmasında izlenecek yol açısından öğretmenlere bir harita sunulmuştur. Bunlar arasında yapılandırmacı yaklaşım ve öğrenci merkezli öğretim gibi öğrencinin aktifliğini hedefleyen görüşler yer almıştır.

Son olarak araştırmaların güçlü ve zayıf yönleri temalar hâlinde incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre okuduğunu anlama becerisi bazı özelliklerden etkilenmekle birlikte diğer bazı özellikleri de etkileyen konumundadır. Bu noktada etki bağına sağlamaştırıcı unsur, çalışmaların büyük bir bölümünün deneysel desen ile yürütülmüş olmasıdır. Bununla birlikte araştırmaların genelinde örneklem seçiminin rastlantısal olarak belirlenmemiş olması, deneysel desenlerde ise gruplar arası atamaların rastgele yapılmamış olması elde edilen sonuçların genellenebilirliğini düşürmektedir. Ayrıca araştırmalarda kullanılan ölçme araçlarının da okuduğunu anlama becerisini kapsamlı bir şekilde ölçme konusunda sınırlılıklar taşıdığı söylenebilir. OECD (1999)'nin yayımlanmış olduğu rapora göre okuduğunu anlama becerisinin ölçülmesinde tek bir metne ya da ölçme aracı sonuçlarına göre karar vermek yerine aşamalı ve çok boyutlu ölçümlerin yapılması tavsiye edilmiştir. Davis ve Gutrie (2015) ise kullanılan ölçme araçlarının öğrencilerin okuduğunu anlama becerisini nasıl kazandığı konusunda yeterince bilgi vermediğini ifade etmiştir. Bu nedenle gelecek araştırmalarda ölçme araçlarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Elde edilen sonuçlardan hareketle öğrencilerin okuduğunu anlama becerisinin geliştirilebilmesi için okullar arası ve bireyler arası farklılıkların irdelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla birlikte literatürde etkililiği kanıtlanan strateji, yöntem ve teknik kullanımına önem verilebilir. Ancak bunların kullanımında öğretmenin rehber ve model rolünde olması, başlangıçta öğretici konumunda iken zamanla öğrencinin sorumluluk almasına ve aktif katılımının sağlanmasına özen gösterilmelidir. Metinlerin içeriğinin daha iyi anlaşılabilmesi için özellikle ilkökul seviyesinden itibaren somutlaştırmalar yapılabilir ve görsel materyalle desteklenebilir.

Okuduğunu anlamanın geliştirilmesinde bireyin ve çevresinin özelliklerini de göz önünde bulundurarak bireysel farklılıklara dikkat çekilmelidir. Öğrencilerin sahip olduğu bilişsel özelliklerin farkında olarak bireysel gelişim hedefleri oluşturulabilir. Bununla birlikte çevre faktörlerinin öneminin de anlaşılması ile birlikte aileden başlanarak öğrencinin çevresindeki kişilerin destekleyici hâle gelmesi sağlanabilir.

Ayrıca bunlardan başka okuduğunu anlama konusu üzerinde gelecekte yapılacak araştırmaların yöntemsel açıdan güçlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Örneklem seçiminde olasılığa dayalı örnekleme yöntemlerini kullanmaları önerilebilir. Bu sayede elde edilen sonuçların genellenebilirliği artırılabilir. Bunun yanı sıra kullanılan ölçme araçlarının aşamalı, çok boyutlu ve kapsamlı olması faydalı olabilir. Ayrıca öğrencinin okuduğunu anlama düzeyinin ölçülmesinin yanı sıra okuma sürecinin ve bu süreçte yaşanan sorunların da anlaşılması ve ayrıntılı olarak incelenmesi de önem taşımaktadır. Yapılan araştırmalarda okuduğunu anlama problemlerine odaklanılmaması uygulanan çözümlerin ihtiyaca yönelik olup olmadığı belirsizliğini doğurmaktadır. Gelecek araştırmalarda öğrencilerin okuduğunu anlama sürecinin aşamalı olarak ayrıntılı bir şekilde incelenmesi, okuma ve okuduğunu anlama hatalarının belirlenmesi araştırmaya yarar sağlayabilir. Bu sayede sorunun kavramsallaştırılması sağlanabilir ve ihtiyaca binaen çözüm seçenekleri uygulanabilir.

KAYNAKÇA

Akın, S. (2016). *İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin okuma, yazma ve okuduğunu anlama düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Düzce Üniversitesi, Düzce.

Arifin, Z. (2015). Improving students' reading comprehension of procedure text through picture word inductive model strategy. *Jurnal Pendidikan dan Pembelajaran*, 4(6), 1-16.

Aydoğan, R. (2008). *Okumaya karşı olumlu ve olumsuz tutuma sahip 6. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersinde kullandıkları okuduğunu anlama stratejileri ve yaratıcılık düzeyleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Başaran, M. (2014). 4. sınıf seviyesinde ekrandan ve kâğıttan okumanın okuduğunu anlama, okuma hızı ve metne karşı geliştirilen tutum üzerindeki etkisi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 248-268.

Belet, Ş. D. (2005). *Öğrenme stratejilerinin okuduğunu anlama ve yazma becerileri ile Türkçe dersine ilişkin tutumlara etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Berberoğlu, G. & Kalender, İ. (2005). Öğrenci başarısının yıllara, okul türlerine, bölgelere göre incelenmesi: ÖSS ve PISA analizi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 4(7), 21-35.

Cain, K., Oakhill, J. & Bryant, P. (2004). Children's reading comprehension ability: Concurrent prediction by working memory, verbal ability, and component skills. *Journal of Educational Psychology*, 96(1), 31-42. doi: 10.1037/0022-0663.96.1.31

Coiro, J. & Dobler, E. (2007). Exploring the online reading comprehension strategies used by sixth-grade skilled readers to search for and locate information on the internet. *Reading Research Quarterly*, 42(2), 214-257. doi:10.1598/RRQ.42.2.2

Coşkun, İ. (2010). *İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerindeki gelişimin birbirini etkileme durumu: Eylem araştırması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Coşkun, S. (2011). *Bilişsel farkındalık stratejilerine dayalı okuma eğitimi etkinliklerinin okuduğunu anlama becerilerini geliştirmeye etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Çakıcı, D. (2011). Şema kuramının okuduğunu anlama sürecindeki rolü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 77-86.

Çalışkan, M. (2000). *Ailenin bazı sosyo-ekonomik faktörlerinin öğrencinin okuduğunu anlama başarısına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Çam, B. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin görsel okuma düzeyleri ile okuduğunu anlama, eleştirel okuma ve Türkçe dersi akademik başarıları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Çayır, N. B. (2011). *İlköğretim 4. sınıf Türkçe dersi öğretiminde çoklu zekâ uygulamalarının öğrencilerin okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerileriyle ilişkili deneysel bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Çelen, F. K., Çelik, A. & Seferoğlu, S. S. (2011). Türk eğitim sistemi ve PISA sonuçları. *XIII. Akademik Bilişim Konferansı*, 2-4 Şubat 2011, İnönü Üniversitesi, Malatya.

Çelenk, S. (2003). Okul aile işbirliği ile okuduğunu anlama başarısı arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 33-39.

Çiftçi, Ö. & Temizyürek, F. (2008). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin ölçülmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 109-129.

Davis, M. H. & Guthrie, J. T. (2015). Measuring reading comprehension of content area texts using an assessment of knowledge organization. *The Journal of Educational Research*, 108, 148-164. doi:10.1080/00220671.2013.863749

Demirel, Ö., & Epçaçan, C. (2012). Okuduğunu anlama stratejilerinin bilişsel ve duyuşsal öğrenme ürünlerine etkisi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 2(1), 71-106.

Dole, J. A., Duffy, G. G., Roehler, L. R. & Pearson, P. D. (1991). Moving from the old to the new: Research on reading comprehension instruction. *Review of Educational Research*, 61(2), 239-264.

Duke, N. K. & Pearson, P. D. (2008). Effective practices for developing reading comprehension. *The Journal of Education*, 189(1/2), 107-122.

Epçaçan, C. (2009). Okuduğunu anlama stratejilerine genel bir bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 207-223.

Erten, Ö. (2011). *Müzik dinleyerek okumanın okuduğunu anlama üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Fındık-Dönmez, A. (2013). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin Türkçe öğretiminde okuduğunu anlama ve yazma becerilerinin gelişmesinde karikatürün etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Garcia, J. R. & Cain, K. (2014). Decoding and reading comprehension: A meta-analysis to identify which reader and assessment characteristics influence the strength of the relationship in English. *Review of Educational Research*, 84(1), 74-111. doi: 10.3102/0034654313499616

Göktaş, Ö. (2010). *Okuduğunu anlama becerisinin ilköğretim ikinci kademe matematik dersindeki akademik başarıya etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.

Güzle-Kayır, Ç. (2012). *PISA 2009-Türkiye verilerine dayanarak okuma becerileri alanında başarılı okullar ile başarısız okulları ayırt eden okul içi etmenler ve sosyo-ekonomik faktörler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Hacıoğlu, Y. (2011). *Bilimsel tartışma destekli örnek olayların 8.sınıf öğrencilerinin kavram öğrenmelerine ve okuduğunu anlama becerilerine etkisinin incelenmesi: Genetik* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Hanedar, R. T. (2011). *8. Sınıf öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıkları ve okuduğunu anlama becerileri üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Herdman, E. (2006). Derleme makale yazımında, konferans ve bildiri sunumu hazırlamada pratik bilgiler. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 3(1), 2-4.

İnce, Y. (2012). *Sınıf öğretmenlerinin Türkçe derslerinde kullandıkları okuduğunu anlama stratejileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.

Kalkan, S. (2009). *Özel eğitim sınıfları ile birlikte eğitim ortamlarına devam eden, zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin okuduğunu anlama, okuma hızları ve okuma hatası performanslarının karşılaştırılması (Çorum ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Kanmaz, A., & Saracaloğlu, A. S. (2012). Okuduğunu anlama stratejisi kullanımının, okumaya yönelik tutum ve kalıcılığa etkisi. *NWSA-Education Sciences*, 7(2), 764-776.

Kendeou, P., Broek, P., Helder, A., & Karlsson, J. (2014). A cognitive view of reading comprehension: Implications for reading difficulties. *Learning Disabilities Research & Practice*, 29(1), 10-16.

Koç, C. (2011). Aktif öğrenmenin okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme üzerindeki etkileri. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(1), 28-37.

Küçükavşar, A. (2010). Yapılandırmacı yaklaşımın Türkçe eğitiminde okuduğunu anlama becerileri üzerine etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Nation, K. & Snowling, M. J. (1998). Semantic processing and the development of word-recognition skills: Evidence from children with reading comprehension difficulties. *Journal of Memory and Language*, 39, 85-101.

Obalı, B. (2009). *Öğrencilerin fen ve teknoloji akademik başarılarıyla Türkçede okuduğunu anlama ve matematik başarıları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Organizational for Economic Cooperation and Development (OECD). (1999). *Measuring student knowledge and skills: A new framework for assessment*. Paris: OECD Publications.

Özdemir, Y. (2017). *“Okumadan önce, okuma esnasında, okumadan sonra düşün” stratejisinin okuduğunu anlama becerisine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). OnDokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Özder, H., Konedralı, G., & Doğan, H. (2012). İlkokul beşinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 2(4), 13-26.

Özyılmaz, G. & Alcı, B. (2011). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerine okuduğunu anlama stratejilerinin öğretiminin okuduğunu anlama başarısı üzerine etkisi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4(1), 71-94.

Palavuzlar, T. (2009). *Hikâye ve deneme türü metinlerde okuduğunu anlama becerilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.

Paris, S. G. & Hamilton, E. G. (2009). The development of children reading comprehension. In S. E. Israel & G. G. Duffy (Ed.), *Handbook book of research on reading comprehension* (s. 32-53). New York: Routledge.

Pearson, P. D. (2009). The roots of reading comprehension instruction. In S. E. Israel & G. G. Duffy (Ed.), *Handbook book of research on reading comprehension* (s. 3-31). New York: Routledge.

Perfetti, C. & Stafura, J. (2014). Word knowledge in a theory of reading comprehension. *Scientific Studies of Reading*, 18, 22–37. doi: 10.1080/10888438.2013.827687

Rosenshine, B. (1980). Skill hierarchies in reading comprehension. In R. J. Spiro, B. C. Bruce, & W. F. Brewer (Eds.), *Theoretical issues in reading comprehension* (pp. 535-554). Hills dale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Sert, A. (2010). *İlköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Thorndike, R. L. (1976). Reading comprehension in fifteen countries. In J. E. Merritt (Ed.), *New horizons reading* (s. 508-515). Delawera: International Reading Association.

Uyanık, G. (2011). *İlköğretim 5.sınıf öğrencilerinin boşluk tamamlama tekniğiyle belirlenen okuma seviyeleri ile okuduğunu anlama düzeylerinin karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Ünal, E. & Köksal, K. (2007). Okuduğunu anlama ve sorular. *Üniversite ve Toplum: Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 7(4), 1-12.

Yıldırım, Ö. (2012). *Okuduğunu anlama başarısıyla ilişkili faktörlerin aşamalı doğrusal modellemeyle belirlenmesi (PISA 2009 Hollanda, Kore ve Türkiye Karşılaştırması)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Yıldız, M. (2013). Okuma motivasyonu, akıcı okuma ve okuduğunu anlamının beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarındaki rolü. *Turkish Studies*, 8(4), 1461-1478.

Yıldız, M., & Akyol, H. (2011). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, okuma motivasyonu ve okuma alışkanlıkları arasındaki ilişki. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), 793-815.

Yılmaz, M. (2008). Türkçede okuduğunu anlama becerilerini geliştirme yolları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 131-139.

Winograd, P. & Hare, V. C. (1988). Direct instruction of reading comprehension strategies: The nature of teacher explanation. In C. E. Weinstein, E. T. Goetz & P. A. Alexandre (Ed.), *Learning and study strategies: Issues in assessment, instruction, and evaluation* (121-139). London: Academic Press.